

Проблематика українського казкознавства в парадигмі досліджень

Світлана Дмитрівна Карпенко

*кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри
славістичної філології, педагогіки та методики викладання,
Білоцерківський національний аграрний університет
(пл. Соборна, 8/1, Біла Церква, 09100, Україна);
e-mail: svitlanka_nova@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0003-0700-2036>*

Вивчення фольклорних жанрів малої епіки упродовж двох століть було дискурсивним виявом позицій представників різних фольклористичних шкіл. Стартувавши в XIX ст. збірками текстів народних казок з коментарями, жанр казки набув колосальних розмахів вивчення у синхронію та діахронію, зачепивши широкий спектр дотичних наук: філософії, історії, соціології, археології, антропології, біології, географії, культурології, психології, лінгвістики, діалектології, педагогіки та інших наук. Сподвигнуті багатою народнопоетичною спадщиною та науковими пошуками попередників XIX ст., фольклористи XX ст. підготували ґрунт для глибокого дослідження казки. Вона стала своєрідним культурним феноменом, об'єктом для вивчення дослідників різних галузей знань. За функціональними ознаками відображення дійсності та людиноцентричності, основа казки філософська та культуроємка. За формою цей епічний жанр перебуває у вербальному та невербальному (семіотичному, текстовому) вигляді.

У статті здійснено аналіз дискурсів в українському казкознавстві, що стосувалися різних аспектів вивчення народної казки: записування текстів, вивчення різними фольклористичними школами, співвідношення особистості казкаря з його соціальною роллю тощо. Звернуто увагу на динаміку казкознавства як окремої галузі науки, що має достатньо напрацьований апарат для вивчення народної епіки. Теоретичні положення статті проілюстровані посиланнями на джерела вітчизняних та зарубіжних науковців та наукові осередки, що є авторитетними у різних фахових дискурсах вивчення казкового нарративу. Зроблено висновки про необхідність подальшого всебічного дослідження народної казки, продукування узагальнюючих праць про українське казкознавство, окремі аналітичні монографії стосовно історії, теорії та практики в цій тематиці. Окреслені дискурси навколо народної казки стали позитивним фактором динаміки українського казкознавства загалом.

Ключові слова: українська народна казка, казкознавчий дискурс, фольклористика, методологія вивчення казки

Карпенко С. Д. Проблематика украинского сказкознания в парадигме исследований

Изучение фольклорных жанров малой эпик на протяжении двух столетий являлось дискурсивным проявлением позиций представителей разных школ фольклористики. Начиная с XIX века, с публикаций сборников текстов народных сказок с комментариями, изучение жанра сказки достигло колоссальных масштабов как в синхронии, так и в диахронии. В дискуссию был вовлечен широкий спектр наук: философия, история, социология, археология, антропология, биология, география, культурология, психология, лингвистика, диалектология, педагогика и другие. Осваивая богатое народно-поэтическое наследие и научные труды XIX века, фольклористы XX века создали условия для глубокого изучения сказки. Этот жанр является своеобразным культурным феноменом, объектом для изучения исследователей разных отраслей знаний. По функциональным признакам отображения действительности и человекоцентричности, основание сказки философское и культуровместимое. По форме бытования этот эпический жанр пребывает в вербальном и невербальном (семіотическом, текстовом) виде.

В статье осуществлен анализ дискурсов в украинском сказкознании, которые отображают разные аспекты изучения народной сказки: запись текстов, изучение фольклористическими школами, соотношение индивидуальности сказочника с его социальной ролью и другое. Обращено внимание на динамику сказкознания как обособленной ветви науки, которая имеет сформировавшиеся научные принципы и выработанный терминологический аппарат для изучения народной эпик. Теоретические положения статьи проиллюстрированы ссылками на труды отечественных и зарубежных ученых, а также научные учреждения, которые являются авторитетными в различных специализированных дискурсах по изучению сказочного нарратива. Подведены итоги о необходимости дальнейшего всестороннего изучения народной сказки, продуцирования обобщенных трудов об украинском сказкознании, специальных аналитических монографий по истории, теории и практике в этой области. Интенсивность и многообразие научного дискурса по изучению народной сказки являются позитивным фактором динамики украинского сказкознания.

Ключевые слова: украинская народная сказка, сказковедческий дискурс, фольклористика, методология изучения сказки

Karpenko Svitlana. The problems of Ukrainian studies of fairy tales in the paradigm of research

Studying the folk epic genres of the epic fantasy for two centuries was a discursive expression of the positions of representatives of different folkloric schools. Starting in the 19th century with commentary collections, the fairy tale genre has gained tremendous scope for study in synchrony and diachrony, affecting a wide range of tangible sciences: philosophy, history, sociology, archeology, anthropology, biology, geography, cultural studies, psychology, linguistics and dialectology. Encouraged by the rich folk-poetic heritage and scientific research of the preceding scientists of the nineteenth century and folklorists of the twentieth century prepared the ground for a deep exploration of the fairy tales. It has become a cultural phenomenon, the object of studies and researches in various fields of knowledge (mostly humanitarian), natural sciences and exact (mathematical) sciences. The nature of the fairy tale, in its very basics, is philosophical: it is wise, effective (fairy tale therapy), explains many phenomena of being in a society. According to comparativists, a fairy tale is a philosophy of a certain ethnos in verbal and non-verbal (semiotic, text) form.

The article is deals with evaluation of the discourses in the Ukrainian fairylore concerning various aspects of the studying of folk tales: putting texts on paper, studying different folkloristic schools, the relationship of the storyteller's personality with his social role, etc. Attention is drawn to the dynamics of fairylore as a separate branch of science, with a sufficiently well-developed apparatus for studying folk epics. The theoretical concepts are illustrated with practical references to sources, native and foreign scientists, and scientific centers that are authoritative in various professional discourses on the study of fairytale narrative. Conclusions have been made about the need for further comprehensive study of folk tales, production of generalizing works on Ukrainian fairylore, separate analytical monographs on history, theory and practice of this subject. The analyzed discourses around the folk tale have become a positive factor in the dynamics of Ukrainian fairytale in general.

Keywords: Ukrainian folk take, fairy tale discourse, folklore, fairy tale methodology

Актуальність. Народна казка є дуже часто матеріалом для творчості. За її мотивами письменники створюють різні жанри авторських творів, режисери продукують фільми та мультиплікацію, філософи розмірковують про сьогодення, педагоги навчають, знову ж таки, на казкових сюжетах. Розпочате ще в XIX ст. вивчення жанру казки й до сьогодні має безліч лакун, що потребують кропіткої праці вченого-фольклориста з архівними фондами та безпосередньо зі зразками казок.

Народна казка є своєрідним феноменом, об'єктом для дослідників різних галузей знань: гуманітарні (переважно), природничі та точні (математичні) науки. Основа казки глибоко філософська (є філософією певного етносу): вона мудра, дієва (казкотерапія), пояснює багато явищ буття соціуму, перебуває у вербальному та невербальному (семіотичному, текстовому) вигляді. Глибоко розуміючи ідею казкового нарративу, І. Франко писав: «Оті простенькі сільські байки, як дрібні, тонкі корінчики, вкорінюють у нашій душі любов до рідного слова, його краси, простоти, і чарівної милозвучності. Тисячі речей у житті забудете, а тих хвиль, коли вам люба мама чи бабуся оповідали байки, не забудете до смерті» [73, с. 170]. Підтримуючи думку свого вчителя, В. Гнатюк наголошував: «Ніякі літературні твори не мали ніколи такого розповсюдження, як казка, а ні такого довгого життя» [19, с. 205].

Мета нашого дослідження полягає в окресленні дискурсів навколо народної казки, що виявилися позитивним фактором динаміки українського казкознавства загалом. Адже вивчення фольклорних жанрів малої епіки упродовж двох століть було дискурсивним виявом позицій представників різних фольклористичних шкіл. Відповідно, **завданнями** є: описати умови формування українського казкознавства як окремого напрямку фольклористики, зупиняючись на проблематиці, ключових поняттях та вказуючи на імена дослідників того чи іншого питання.

Виклад основного матеріалу. Стартувавши в XIX ст. збірками з коментарями, жанр народної казки набув колосальних розмахів вивчення у синхронію та діахронію, зачепивши широкий спектр дотичних наук: філософію, історію, соціологію, археологію, антропологію, біологію, географію, культурологію, психологію, лінгвістику, педагогіку, фізику та ін. Сподвигнуті багатою народнопоетичною

спадщиною та науковими пошуками попередників XIX ст., фольклористи XX ст. підготували ґрунт для глибокого дослідження казки. Так, українські міфологи-казкознавці О. Потєбня та М. Костомаров писали про генетичний зв'язок казки з давніми формами оповіді, зокрема переходом міфів і легенд у казку за умов зміни культурної формації. За спостереженнями Л. Дунаєвської [28; 30] та В. Давидюка [23], універсальність жанру казки полягає в утилізації фольклорної сировини в чітку структуру, формуванні нової казкової сюжетики, своєрідного поглинання сюжетоснови та продукування за допомогою поетичної творчості та етнічних традицій. У нашій монографії «Міфологічні мотиви в українських народних казках про тварин» (2008) [36] наведено зразки текстів казок, у яких зафіксовані елементи міфологічного, ритуально-обрядового, релігійного, історичного, соціального характеру, відголоски давніх епох (зокрема культу предків, обрядів ініціації та жертвопринесення). Думки про віддзеркалення у казках дійсності, нашарування пізніших часів, запозичення та перегуки з ліричними героїчними чи іншими не казковими жанрами зустрічаємо у працях М. Левченка [46], М. Возняка [15], І. Березовського [8], Л. Дунаєвської [28; 30], О. Таланчук [71], Л. Мушкетик [54; 55], В. Давидюка [23], О. Собецької [67] та інші.

За спостереженнями наших сучасників, «кращі зразки народної казки, незважаючи на давність свого походження, й досі хвилюють, захоплюють, бо кожний казковий образ, в яку б хитромудру одіж поетичної уяви він не був прибраний, насправді має під собою глибоку життєву основу. Широта узагальнення в казці така, що крізь товщу історичних нашарувань і серпанок художньої умовності, ми завжди бачимо конкретні сторони людського життя, і той або інший образ чи мотив наповнюється в нашій уяві реальним змістом» [7, с. 3]; «казка не дидактична, вона – мудра... Людина оспівана в народних казках як її бережлива дитина, як сподвижник миру і добра, а не руйнації і воєн. Потерпілого в борні зі злом героя казка оживить чудодійною живлющою водою і благословить на подальші добродіяння» [29, с. 16]; «досконалий витвір народної фантазії, що впродовж багатьох сторіч був одним із дієвих засобів задоволення естетичних потреб народу, казка є чи не найдослідженішим жанром фольклору» [12, с. 3]. «Жоден казковий образ не виникає, так би мовити, з «чистої» гри уяви, кожен з них породжений реальністю, постає в певних історичних обставинах

і відображає народний світогляд, властивий тій чи іншій епосі» [11, с. 9]; «казки як більші чи менші річки наповнюють світову скарбницю народних оповідей. Казки нагадують океан своєю пластичністю та плинністю, їх події є стрімкими та динамічними, як швидка вода. Такою ж глибокою та вічною як океан є їхня мудрість» [80, с. 17]. Визначальним принципом вивчення казки у другій половині XIX ст. та на початку XX ст. був порівняльно-історичний метод, який використовували Ф. Буслаєв, О. Потебня, О. Афанасьєв, М. Сумцов, М. Драгоманов, а пізніше представлений студіями І. Франка, В. Гнатюка, М. Дашкевича, М. Грушевського, Б. Грінченка, Р. Волкова, С. Савченка та інших. Аналізуючи складники казки як у синтагматичному, так і в парадигматичному аспектах, О. Веселовський, О. Потебня, І. Франко, М. Сумцов та й наші сучасники (М. Зінчук, О. Бріцина, Л. Мушкетик, С. Пилипчук та інші), наголошували на особливій ролі мотиву в побудові форми сюжету. Мандрівні сюжети переносили у свідомість народу мотив, який міг обростати історією іншого плану вияву.

Діяльність вчених координувалася спеціальними установами та програмами з метою всебічного розвитку науки про народний побут та творчість. Одним із перших осередків українського казкознавства стала Етнографічна комісія Наукового товариства імені Тараса Шевченка у Львові (1898 р.), що публікувала в «Етнографічному збірнику» (1895-1916 рр.) казкознавчі матеріали Галичини та Закарпаття. Подібні наукові товариства функціонували пізніше й при університетах Харкова (Харківське історико-філологічне товариство), Києва (Південно-західний відділ РГТ; Українське наукове товариство, пізніше Етнографічна комісія ВУАН) та Одеси (Етнографічно-діалектологічна секція Одеської комісії краєзнавства ВУАН).

Провідну роль в організації міжнародної діяльності казкознавства відіграли вчені фінської школи фольклористики, співпрацю з якими намагався налагодити В. Гнатюк, скомпонувавши основи до покажчика сюжетів казок про тварин. Пропозиції українських казкознавців не були належно оцінені фінськими вченими, проте отримали динаміку створення прототипу вітчизняного покажчика сюжетів та мотивів. Так, відомий казанський вчений М. Андреев (учень В. Андерсона), спостерігаючи актуальність перекладу фінського покажчика 1929 р. (Аанте – Андреев) [2], побачив самодостатність казкової сюжетики в українському фольклорі та вирішив скласти окремих покажчик сюжетів та мотивів. У статті «До характеристики українського казкового матеріалу» [1] вчений визначив характер поділу сюжетів за розділами в майбутньому покажчику, зіставляючи їх з розподілом у

своєму каталозі 1929 р. та в міжнародному (Aarne-Thompson. F.F. Communications, № 74, 1928). За його проектом, покажчик мав слугувати не лише як бібліографічний довідник, але і для ширшого узагальнення. До часу написання статті, М. Андреевим було напрацьовано, більше 5 тисяч текстів українських казок, легенд та анекдотів, що презентували близько 2300 різних сюжетів та їх варіантів. Перед Великою вітчизняною війною покажчик було завершено, але виданий він не був (у 2015 р. ми здійснили переклад покажчика українською мовою та опублікували варіант з архівних фондів [36]). Наступний порівняльний покажчик сюжетів східнослов'янських казок [5] виданий білоруськими, українськими та російськими фольклористами (Л. Бараг, І. Березовський, К. Кабашніков, Н. Новиков, 1979) не відходив від принципів будови вже названого покажчика М. Андреева [2]. Додатково він містив доповнену бібліографію покажчиків (154 позиції) казок, легенд, бувальщин та перелік казкових сюжетів за певними архівними фондами, а також ряд статей, які присвячені методиці їх створення та змістового наповнення. Таким чином, можемо свідчити про досить об'ємну та розгалужену мережу сюжетно-мотивних каталогів, організуючим центром яких є система АаТн. Завдяки її існуванню практично встановлено різноманітні зв'язки між одиницями світового сюжетно-мотивного фонду. Проте зроблено це суто емпірично, шляхом постійного внесення новонакопиченого матеріалу у вигляді відповідних доповнень і коректив до первинної схеми, що була з самого початку досить не досконалою.

Активним учасником казкознавчих студій з 1907 р. є Міжнародна федерація фольклористів (FFC), яка з 1910 р. і до нині видає періодичну серію монографій та покажчиків типів казок різних народів. Монопольним осередком вивчення східнослов'янської народної казки була Казкова комісія Російського географічного товариства упродовж 1924-1929 рр. У збірниках комісії поряд з фольклорними записами публікувалися статті-огляди з питань систематизації, картографування, оприлюднення архівних матеріалів. Все це засвідчувало високий рівень розвитку науки про казку.

Упродовж 1920-1950-х рр. східнослов'янське казкознавство помітно послабило роботу в записуванні та вивченні казкової епіки. Зумовлено це було ідеологічними міркуваннями на зразок «чи потрібна казка радянській дитині». З 1960-х рр. поступово збільшилася кількість монографій з вивчення східнослов'янської казки на міжетнічному матеріалі українців, білорусів, росіян, де науковці студіювали сюжетний, образний, стилістичний рівні казок із врахуванням етнічних, регіональних, контактних, типологічних зв'язків зі світовим фольклором. Це дослідження М. Гиряка [18], Г. Сухобрус [68], В. Юзвенко [69], П. Лінтура [49], І. Березовського [8], Л. Дунаєвської [28; 29; 30], О. Бріциної [11; 12], О. Порпуліт [62], С. Онисенко

[58] та інших українських казкознавців, які послуговувалися досвідом сусідів та посилалися на їхні праці (зокрема, Е. Померанцеву [61], В. Проппа [64], М. Новикова [56], В. Аникина [4], К. Кабашникова [35], А. Фядосика [75], І. Крука [42], Е. Костюхіна [63], Л. Барага [6] та ін.). Міжнародний журнал студій казкової і не казкової народної прози «Fabula», що почав виходити з 1957 р. в Берліні й сьогодні лишається спеціалізованим виданням із казкознавства, де можуть публікуватися вчені всього світу. «Енциклопедія казок» К. Ранке з 1975 р. стала настільною книгою для здійснення історичних та порівняльних казкознавчих досліджень. Видання мало два аналоги: англійське публікувалося в Нью-Йорку, а німецькомовне – в Берліні. Завершення проєкту відсвяткували 2015 р. На сьогодні є електронний варіант видання в сорока томах, проте доступ до нього через реєстрацію й платний.

Також міжнародними вважаються багатотомні наукові серії казок народів світу Академії наук в Берліні, де публікуються праці й східнослов'янських дослідників-казкознавців. До казкознавчих міжнародних зв'язків виявляють інтерес, крім FFC, Міжнародне товариство дослідників народної прози, Міжнародне товариство етнології та фольклору Європи й Міжнародний комітет славистів.

У цілому ж у XX столітті народні казки вже не записувалися так активно, як у 90-х роках XIX ст., кореспондентські мережі на місцях практично перестали функціонувати. У подальшому спроби спонукати оповідачів до створення нових «пожовтневих» казок стали виявом нехтування законами усної оповідної традиції. На зміну методологічним пошукам прийшло панування надмірно ідеологізованої моделі фольклору, тому збирацька робота не мала істотних результатів, а в публікаціях переважали передруки.

Казкознавство як напрям фольклористики сформувався в лоні європейської міфологічної школи (від видань братів Грималь [79]), в українській науці – із середини – другої половини XIX ст. Проте як термін досить скупо використовується в українській фольклористиці. Хоча дослідники українських народних казок вказують на великий масив наукових праць про казку в Україні, присвячених її природі, методології, текстовим особливостям, функціонуванню тощо, й досі не існує підручника з казкознавства для фольклористів, який би вміщував як теорію вивчення казки, так і практичні поради для її аналізу й розуміння. Уперше український термін «казкознавство» зустрічаємо у бібліографічному довіднику Б. Грінченка (1911) та аналогічному доповненому виданні О. Андрієвського (1930) [3]. У покажчику термінів до обох видань вказано «казкознавство» із посиланням на

працю 1895 року чеського вченого доктора Іржі Полівки («Polivka, dr. Slavische Beiträge zur vergleichenden Märchenkunde» [80]), яка стосувалася огляду праць про казку, мала паралелі українських казкових сюжетів та бібліографічні примітки. Більш вільно термін почали використовувати вже у теоретичних працях казкознавці XXI ст. (М. Дмитренко [26], В. Давидюк [23], З. та М. Лановик [45], О. Кухаренко [43], С. Карпенко [36; 37; 38], І. Грищенко [22], О. Тихолоз [73], О. Олійник [57] та ін.) на позначення теоретичного масиву всебічних знань про народну казку як виду фольклору та системи наукових методів, сформованих у процесі едиційної практики як попередніх (XIX – XX століть), так і сучасних учених-казкознавців. Маючи фрагментарно виражені теоретичні положення у працях багатьох науковців, що сукупно становлять звід наукових знань про казку, казкознавство є однією з найрозвинутіших галузей сучасного українознавства.

З огляду на необхідність з'ясування природи і практики терміну казкознавство, окремої уваги вимагають словникові статті видань кінця XX ст. та нашого часу. Саме в них знаходимо визначення щодо термінів *казка* та *казкознавство*. Зокрема, це «Словник наукової та народної термінології. Східнослов'янський фольклор» (1993) за редакцією К. Кабашникова [35], що охоплював терміни галузі казкознавства українців, росіян та білорусів, з акцентом на набутки досліджень російської казки. Проте у визначеннях понять упорядники словника послуговувалися й міжнародними термінами, що стали уточнюючим фактором у видовому розрізненні казки. Серед сучасної української довідникової літератури, де вміщено статті про казку та казкознавство, відзначимо видання: «Лексикон загального та порівняльного літературознавства» за редакцією А. Волкова (2001) [16], «Літературознавча енциклопедія» у двох томах за редакцією Ю. Коваліва (2007) [40], «Мала енциклопедія українського народознавства» за редакцією С. Павлюка (2007) [59], словник-довідник «Українська фольклористика», зредагований М. Чернописким (2008) [76] та «Українська фольклористична енциклопедія» (2018) упорядкована М. Дмитренком [27].

Спираючись на праці О. Потебні, П. Куліша, М. Драгоманова, І. Франка, В. Гнатюка, Г. Сухобрус, І. Хланти, І. Березовського, Л. Дунаєвської, М. Дмитренка, О. Бріциної, М. Чернопиского, Л. Мушкетик, О. Івановської, І. Грищенко та інших, можливою стає спроба періодизації українського казкознавства. Так, умовно визначимо чотири періоди:

I період – «від фіксації до вивчення» (обумовлений історичним становленням науки та формуванням критеріїв вивчення народної казки);

II період – *теоретичний* (зумовлений дискурсами між українськими фольклористичними школами (міфологічною, культурно-історичною,

психологічною, антропологічною); темпорально це кінець XIX – перша третина XX століття);

III період – *популяризаторський* (зумовлений переважанням публікацій популярних та науково-популярних збірок казок; в цей час вивчення природи малої епіки представлено переважно у вступних статтях до видань);

IV період – *пострадянський* (позначений пошуками нових шляхів фіксації та вивчення народної казки; темпорально збігається з відкриттям кафедр фольклористики в університетах Києва (1991 р.) та Львова (1992 р.)).

Починаючи з 1990-х рр., в Україні спостерігається різновекторне вивчення казки гуманітарними науками. Це праці присвячені: теорії фольклористичних шкіл (М. Дмитренко [26], В. Горленко [21]); вивченню особливостей казок різних видів (Л. Дунаєвська [28; 30], О. Бріцина [11; 12], С. Мишанич [53], С. Захаркін [32]); дослідженню літературної казки як жанру (В. Волочай [17], Л. Дунаєвська [29], М. та З. Лановик [45], Ф. Ващук [14]). Популярності у студіях набуває чарівна народна казка. Вивчаються наступні її аспекти: мовна і семантико-синтаксична структура (С. Лавриненко [44], З. Василько [13], О. Білодід, Л. Кадомцева [10], І. Євтушенко [31], Н. Пастух [60]); часова характеристика (Н. Лисюк [48]); естетична функція (О. Масло [52], М. Чернопиский [75]); поетико-стильові традиції (В. Шаблювський [77], Н. Смагло [65]); особливості реалізації антропоцентризму (Л. Мушкетик [55]). У студіях фольклористи звертають увагу на історичний розвиток структури та семантики казок (Л. Дунаєвська [28], О. Кирилюк [39]). Постійно в наукових статтях дискутуються природа жанрів, виникнення казкових образів, символіки, магії чисел, імен персонажів, космогонічного складника українських народних казок (С. Мишанич [53], В. Давидюк [23], Л. Мушкетик [54], С. Карпенко [36] та ін.).

З філософського погляду текст казки розглядається як феномен культури (М. Демедюк [40]). Психоаналітики обґрунтували особливості сприймання та розуміння змісту казок дітьми (В. Солодухов [67], О. Прокопова [63]), а також трактування української народної чарівної казки згідно з теорією сновидінь З. Фрейда та К.-Г. Юнга (О. Тиховська [71]). Розкриваючи природу казки, конструюючи загальний макет або кліше, казкознавці акцентують на художніх образах, психології характерів, художніх деталях казкового епосу, специфіці художньої форми відзеркалення дійсності, звичаях та сподіваннях народу в певний період історичного часу. Послугуючись комунікативною лінгвістикою, вчені спроектували на народну казку такі поняття, як: театралізація, театр

одного актора, оповідач/казкар, імпровізація, інтереси слухачів, способи досягнення розважальності казки.

Проблемою казкознавства, що постала ще у XIX ст. та все ж таки вирішена лише частково, є поєднання й постійна взаємодія національного та інтернаціонального. Маючи яскраво виражені через мову та побутові реалії національні особливості, казки переважно є інтернаціональними сюжетними типами (Н. Гозь [20], І. Грищенко [22]). Аналіз сюжетного фонду східнослов'янських казок визначив не лише своє/чуже в них, але й піддав сумніву його цілісність, відаючи перевагу думці про міжнародне запозичення в результаті контактування народів, що не належать до єдиної мовної групи. Актуальним питанням казкознавства залишається історія казки як окремого народу, так і людства загалом.

Якщо звернутися до термінології казкознавства, то дискусійного вияву набувають типи казок. Так, казку (казка, байка, tale, faery tale, Märchen, Fabel) презентують як один із основних видів усної народної прози, що відрізняється від інших усних оповідей (повір'я, бувальщини, легенди, оповідання), що мають інформативний характер, установкою на вигадку, тобто домінування естетичної функції. Казки розповідаються для розваги та повчання. Проте установка на вигадку не може достовірно визначити місце казки серед оповідної прози. Відомий американський фольклорист С. Томпсон терміном tale охоплює всі форми прозової оповіді, писемні чи усні, що передавалися від покоління до покоління упродовж тривалого часу. Складність визначення меж казки обумовлено відсутністю змістової єдності. І сьогодні науковці використовують традиційний підхід до казки як виду фольклору, поділяючи на: казки про тварин (tale, Fabel, байка), чарівні (faery tale, Märchen), побутові (байка, tale, Märchen, Fabel). Окрім цього, до казок належать оповіді з ознаками кумулятивності (кумулятивні казки), легенди (казки-легенди), авантюри (авантюрні казки на середньовічні книжні сюжети), казки-анекдоти, що суттєво впливає на видове розуміння казкового пласту. У західноєвропейській практиці казкознавці послугуються двома термінами Märchen (казки чарівні та побутові з елементом чарівності) та Fabel (казки побутові та про тварин), протиставивши їх сазі. За цими критеріями казковий мотив сягає міфологічного часу. Витівки прадавніх трікстерів стали основою казок про тварин та побутових казок, а міфологічні оповіді, пов'язані з давніми соціально-побутовими інститутами, трансформувалися в чарівні казки. Найпродуктивнішим видом вважають побутову казку, де поряд із переосмисленими архаїчними сюжетами (про важкі завдання, мудрі поради) постійно з'являються нові, часто літературного характеру.

Отже, казкова оповідь достатньо вивчена була вже на початку XX ст., але й сьогодні є багато уточнюючих статей щодо різних аспектів казки. Її

жанрово-видове розмаїття презентоване унікальними дослідженнями, які стосувалися кожного окремого виду казок: казка авантюрна (новелістична) (Е. Померанцева, В. Аникин, В. Пропп, Л. Дунаєвська); казка-анекдот (гумористична казка та анекдот) (В. Пропп, К. Чистов); казка багатирська (запропонували термін І. Снегирьов та І. Срезневський, у подальшому використовували С. Савченко, В. Жирмунський); казка побутова (соціально-побутова) (С. Савченко, М. Левченко, Е. Померанцева, Ю. Юдин, В. Аникин, О. Бріцина); чарівні, фантастичні казки (І. Рудченко, П. Чубинський, Е. Померанцева, Л. Бараг, К. Кабашніков, М. Гиряк, Л. Дунаєвська, С. Пушик, М. Редьква); казка героїко-фантастична (термін увів І. Березовський, М. Возняк); казка докучна (термін увів О. Афанасьєв, досліджував О. Нікіфоров); казка кумулятивна (В. Пропп, В. Давидюк); легендарна казка (О. Веселовський, О. Афанасьєв, М. Драгоманов, Л. Бараг, Л. Дунаєвська); новелістична казка (Ю. Юдин, Л. Дунаєвська, Л. Барабанова); казки про тварин (М. Дашкевич, С. Савченко, І. Березовський, Е. Костюхин, Л. Дунаєвська, І. Крук, С. Карпенко); казка сатирична (О. Міллер, А. Фядосік, П. Лінтур, І. Хланта, Г. Сухобрус); казка солдатська (А. Фядосік); казка соціально-побутова (П. Чубинський, В. Гнатюк, Б. Грінченко, Ю. Соколов, О. Дей, М. Зінчук); казка гумористична (В. Пропп, К. Чистов, А. Рафаєва, А. Фядосік, П. Лінтур, І. Сенько).

У студіях науковців про казкаря (байкаря) (В. Лесевич, В. Гнатюк, С. Савченко, М. Гиряк, Л. Бараг, В. Івашків), упорядниками фольклористичних словників (серед них упорядкований К. Кабашниковим [56]) визначено його місце у фольклорній оповідній традиції. Це обов'язково талановитий від природи виконавець (оповідач) казок, який володіє достатнім репертуаром, є зберігачем (накопичувачем) казкової традиції, що суттєво впливає на її стан. Його життєвий досвід, володіння перейнятою від наставників фольклорною традицією в глобальному її розумінні прямо чи опосередковано відображаються у його манері оповідати казки, особливостях стилю, розвитку того чи іншого сюжету. У словниковій статті здійснено огляд праць науковців стосовно особистості казкаря, вказано на існуючі класифікації за В. Проппом [64]: казкаря-епік (переважають чарівні казки), казкаря-новеліст (соціально-побутові та анекдотичні казки), казкаря-мораліст (повчальні легенди) та універсали (вміло подають всі види казок); за Д. Зелениним [33]: казкаря-ремісник, казкаря-солдат, казкаря-бурлака (прошарково-соціальна ознака, що вплинула на репертуар та манеру оповіді казкаря). Казкаря професіонали, так звані баюни, байкаря в слов'янській традиції є особливим культурним явищем. Натомість, в

народі переважають казкаря не професіонали, представники старшого покоління (дід, баба), що розповідали казки своїм онукам. Українська казкаря школа береже пам'ять та збірники репертуару таких видатних казкаря як Р. Чмихала [47], В. Короловича [50], А. Калина [9; 49], М. Галиці [51] та ін. Така методика фіксації казки збудила особливу позицію науковців щодо формування збірників казок за репертуаром казкаря, а не за видовими ознаками казки [24].

Серед українських науковців немає точного визначення щодо видових та жанрових особливостей казкового епосу, що й відобразилося у статтях словників, довідників та енциклопедій. Розуміння казки як жанру (літератури) суперечить певним аспектам сприйняття її як виду усної народної прози. Таким чином маємо наступні визначення: казка як жанр усної народної прози (В. Сокіл) [59]; казка народна як вид оповідання (М. Чорнопиский) [75]; казка як жанр фольклорного епосу (А. Волков) [16]; казка як один із основних видів усної народної прози, що відрізняється від інших усних оповідей (повіря, бувальщини, легенди, оповідання), що мають інформативний характер, установку на вигадку, тобто домінування естетичної функції (за Кабашниковим, Ю. Ковалів) [40]; казка – жанр прози, що разом із не казковою прозою складає пласт (область – В. Пропп) традиційної усної народної прози (О. Бріцина) [27]; казка – фольклорний розповідний сюжетний твір про вигадані, часто фантастичні події, що відбуваються з людиною чи твариною; вид усної народної прози: епічні твори алегоричного, повчально-розважального, чарівно-фантастичного, пригодницького, героїчного або побутового реалістичного змісту з установкою на вигадку і щасливу розв'язку для головного героя (за М. Дмитренко, С. Карпенко) [27]. Хоча інформативна та дидактична функція народної казки є головними, науковці акцентують свою увагу на її розважальному аспекті. Пояснення цьому знаходимо в розумінні будь-якої оповіді як інформації та досвіду, а казка вимагала певного налаштування слухача на сприйняття та включення творчої уяви адресанта та адресата.

Висновки. Отже, українське казкознавство має великий спектр досліджень, що торкалися динаміки розвитку казкової традиції, професійності казкаря та специфіки вивчення народної епіки фольклористичними школами. На наукову важливість теми вказують десятки захищених дисертацій з фольклористики, філології, педагогіки та етнопсихології. Монографічні розвідки торкалися актуальних для соціуму тем, зокрема відображення в народних казках психічних архетипів за теоріями З. Фрейда та К.-Г. Юнга, міжнародної специфіки жанру, а також теми побутування літературної казки. Підкреслюючи колективність у створенні казки, можемо говорити про особливості менталітету українського народу, який не лише зберіг давні зразки, а й активно продукує нові сюжети, спираючись на традицію

казкотворення. Даючи високу оцінку народній казці як виду епіки, зважаючи на її філософсько-ментальне підґрунтя, вчені зазначають: «Казка на відміну від деяких інших жанрів фольклору є суто антропоцентричною, людиновимірною, зосередженою на людині... Універсальність казки полягає у колективності всетворення. Цей всетвір живе і розвивається в межах однієї спільноти, усно передається від покоління до покоління; казка – моральний кодекс, спонукальне і стримуюче начало» [55, с. 5, 9]. Дискурси навколо народної епіки поєднують покоління вчених, адже не втратили актуальності думки О. Потебні та І. Франка, та й багатьох інших науковців, аматорів, збирачів текстів казок, які висловлювали свої погляди стосовно спостережень щодо побутування народної казки, її значення в житті українського етносу, народу, нації.

Казкознавчий дискурс позитивно впливав на формування та розвиток методології досліджень про народну казку. Незважаючи на те, що казкознавство як напрям фольклористики існує понад сотню років, все ще немає всеохопного визначення казки, здатного вмістити всю широту казкової фантазії, сюжетів та мовної структури. Для розуміння народної казки як

фольклорного феномена у світовому казкознавстві ХХ століття компаративістська, антропологічна, психоаналітична, структуралістська теорії лише обумовили каталог художньої фактури сюжетів, тим самим заклавши основу для подальшого її вивчення. Методологічні основи казкознавства представлені великою кількістю праць українських та зарубіжних вчених. Динаміка досліджень українських вчених охоплює умови побутування, методи та способи записування (фіксації), дослідження архівних фондів, розбіжності у публікації текстів збірниками та трансформації тексту у процесі перевидань. Необхідністю сьогодення є не лише видання архівних фондів казок, а й колективних та одноосібних монографій про вітчизняне казкознавство.

Велике значення мали наукові осередки, що розробляли критерії роботи з казковим нарративом, перспективи використання фіксованих матеріалів. Вхідження українського казкознавства до європейського наукового простору стало сприятливим фактором, що зумовив появу досліджень щодо типології та мотиву. Тому на часі є типологічні дослідження, що сприятимуть всеохопному уявленню про народну казкову традицію та її сучасний стан.

Література

1. Андреев Н. П. К характеристике украинского сказочного материала. *Сборник статей к пятидесятилетию научно-общественной деятельности С. Ф. Ольденбурга*. Ленинград, 1934. С. 61-72.
2. Андреев Н. П. Указатель сказочных сюжетов по системе Аарне. Ленинград, 1929. 118 с.
3. Андрієвський О. Бібліографія літератури з українського фольклору. Т. 1. Київ, 1930. С. 471, № 73.
4. Аникин В. П. Русская народная сказка. Москва, 1977. 208 с.
5. Бараг Л. Г., Березовский И. П., Кабашников К. П., Новиков Н. В. Сравнительный указатель сюжетов: Восточнославянская сказка. Ленинград, 1979. 437 с.
6. Бараг Л. Р. Сюжэты і матывы беларускіх народных казак. Мінск, 1978. 247с.
7. Березовський І. П. Дум живих казкові передзвони. *Мудрий оповідач*. Київ, 1969. 438 с. С. 3-8.
8. Березовський І. П. Казки про тварин. Київ, 1976. 574 с.
9. Бесараба В. С. Дванадцять братів. *Закарпатські казки Андрія Калина*. Ужгород, 1972. 156 с.
10. Білодід О. І., Кадомцева Л. О. Мова, емоція, етнодидактика. *Мова і духовність нації: тези доповідей регіональної науково-практичної конференції (Львів, 14-15 листопада, 1998)*. Львів, 1999. С. 5-8.
11. Бріцина О. Ю. Українська усна традиційна проза : питання текстології та виконавства. Київ, 2006. 400 с.
12. Бріцина О. Ю. Українська народна соціально-побутова казка (специфіка та функціонування). Київ, 1989. 152 с.
13. Василько З. С. Символізація значення слова в українському фольклорному мовленні (на матеріалі фауноназв у казках, піснях і пареміях): автореф. дис... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 – українська мова. Київ, 2003. 20 с.
14. Ващук Ф. Т. Про художні особливості української народної казки. *Народна творчість та етнографія*. 1966. №1. С. 78-80.
15. Возняк М. Українські народні казки. В 3-х книгах. Київ, 1946-1948.
16. Волков А. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці, 2001. 636 с.
17. В. Г. Українська народна казка в контексті давньоукраїнської міфології: літературно-мовознавчі студії тексту. Вінниця, 2010. 374 с.
18. Гиряк М. Багатство бережене віками. *Дружно вперед*. 1964. №№ 1-12.
19. Гнатюк В. Вибрані статті про народну творчість. Київ, 1966. 248 с.
20. Годзь Н. Б. Культурні стереотипи в українській народній казці: автореф. дис... канд. філол. наук: спец. 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури. Харків, 2004. 19 с.
21. Горленко В. Ф. Русское географическое общество и украинская этнография в середине XIX века. *Этнографическое Обзорение*. 1957. № 3. С. 128-142.
22. Грищенко І. Міжетнічна фольклорна комунікація в народній прозі. Київ, 2015. 270 с.
23. Давидюк В. Ф. Первісна міфологія українського фольклору. Луцьк, 1997. 296 с.
24. Дег Л. У центрі уваги митець: творення та виконання традиційних казок. *Усна епіка: етнічні традиції та виконавство; матеріали міжнародної наукової конференції*. Київ, 1997. Ч. 1. С. 85-105.
25. Демедюк М. В. Національна специфіка української народної казки. Автореф. дис... канд. філол. наук: спец. 10.01.07 – фольклористика. Львів, 2010. 20 с.

26. Дмитренко М. К. Українська фольклористика другої половини XIX століття: школи, постаті, проблеми. Київ, 2004. 384 с.
27. Дмитренко М. К. Українська фольклористична енциклопедія. У 2-х томах. Т. 1. А – Л. Київ, 2018. 740 с.
28. Дунаєвська Л. Ф. Українська народна казка. Київ, 1987. 127с.
29. Дунаєвська Л. Ф. Напиймося з живого джерела. *З живого джерела. Українські народні казки в записах, переказах та публікаціях українських письменників*. Київ, 1990. 512 с.
30. Дунаєвська Л. Ф. Українська народна проза (легенда, казка). Еволюція епічних традицій. Київ, 1997. 447 с.
31. Євтушенко І. В. Роль архетипної символіки у вираженні інтимних почуттів суб'єкта до близьких йому людей (на основі дослідження міфів, казок та психомалюнків): автореф. дис... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Київ, 2004. 20 с.
32. Захаркін С. Ритм української народної казки. *Сучасність*. 1997. № 6. С. 116-122.
33. Зеленин Д. Великорусские сказки Пермской губернии. Петроград, 1914.
34. Кабашников К. П., Фядосик А. С. и др. Беларуская вуснапаэтычная творчасць. Мінск. 1983. 364 с.
35. Кабашников К. П. и др. Восточнославянский фольклор. Словарь научной и народной терминологии. Мінск, 1993. 478 с.
36. ЗбКарпенко С. Д. Міфологічні мотиви в українських народних казках про тварин. Біла Церква, 2008. 168 с.
37. Карпенко С. Д. Роль Володимира Гнатюка у формуванні українського казкознавства. *Наукові записки ТНПУ ім. В.Гнатюка. Серія: Літературознавство*. Тернопіль : ТНПУ, 2016. Вип. 44. С.24-29.
38. Карпенко С. Д. Сюжетний показчик українських народних казок : за матеріалами фотокопії рукопису М. П. Андрєєва. Біла Церква, 2015. 184с.
39. Кирилюк О. С. Універсалії культури і семіотика дискурсу. Казка та обряд. Одеса, 2005. 372 с.
40. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія: у двох томах. Т. 1. Київ, 2007. 608 с.
41. Костюхин Е. Типы и формы животного эпоса. Москва, 1987. 269 с.
42. Крук И. И. Восточнославянские сказки о животных. Минск, 1989. 159 с.
43. Кухаренко О. О. Казки Слобожанщини: від перших фіксацій до публікацій XIX – початку XX ст. (Історія та критика текстів). Автореф. дис... канд. філол. наук: спец. 10.01.07 – фольклористика. Київ, 2009. 16 с.
44. Лавриненко С. Т. Мовна картина світу в українській фантастичній казці : Автореф. дис... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова. Дніпропетровськ, 1995. 20 с.
45. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість : навчальний посібник. Київ, 2006. 591 с.
46. Левченко М. Казки та оповідання з Поділля. В записах 1850-1860-х рр. Вип. I-II. *Збірник Історично-філологічного відділу УАН*, № 68. Київ, 1928. 598с.
47. Лесевич В. Оповідання Р. Ф. Чмихала. *Етнографічний збірник*. 1904. Т. 14. 337 с.
48. Лисюк Н. А. Міфологічний хронотоп : матеріали до курсів «Міфологія», «Міфологія слов'янська і світова». Київ, 2006. 200 с.
49. Лінтур П. В. Антирелігійні та антипопівські мотиви в казках Андрія Калина. *Народна творчість та етнографія*. 1962. № 1. С. 94-97.
50. Лінтур П. В. Як чоловік відьму підкував, а кішку вчив працювати. Закарпатські народні казки. Гумор та сатира. Ужгород, 1966. 170 с.
51. Лінтур П. В., Чендей І. М. Казки зелених гір. Закарпатські казки Михайла Галиці. Ужгород, 1965. 285 с.
52. Масло О. В. Національно-культурний компонент у лексиці українських народних казок: Автореф. дис... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова. Харків, 2008. 24 с.
53. Мишанич С. В. Система жанрів в українському фольклорі. *Українознавство : посібник*. Київ, 1994. С. 263-276.
54. Мушкетик Л. Г. Персонажі української народної казки. Київ, 2014. 360 с.
55. Мушкетик Л. Г. Людина в народній казці Українських Карпат : на матеріалі української та угорської оповідальної традиції. Київ, 2010. 320 с.
56. Новиков Н. В. К проблеме сказочного сборника. Принципы текстологического изучения фольклора. Отдельный оттиск. Москва; Ленинград, 1966. С.72-101.
57. Олійник О. Г. Антиномія категорій «свій» / «чужий» у просторі української народної чарівної казки: автореф. дис... канд. філол. наук: спец. 10.01.07 – фольклористика. Львів, 2007. 19 с.
58. Онисенко С. В. Інтертекстуальність у фольклорі : на матеріалі паремій у казках. Автореф. дис... канд. філол. наук: спец. 10.01.07 – фольклористика. Київ, 2013. 20 с.
59. Павлюк С. Мала енциклопедія українського народознавства. Львів, 2007. 832 с.
60. Пастух Н. А. Зооморфні образи в українському фольклорі. Образ зозулі. Автореф. дис... канд. філол. наук: спец. 10.01.07 – фольклористика. Львів, 2001. 19 с.
61. Померанцева Э. В. Судьбы русской сказки. Москва, 1965. 220 с.
62. Порпуліт О. О. Ономастичний простір українських народних казок : (у зіставленні з російськими казками). Автореф. дис... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова. Одеса, 2000. 20 с.
63. Прокопова О. Українська народна казка як ефективний засіб навчання і виховання. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2004. № 4. С. 25-27.
64. Пропп В. Я. Поэтика фольклора. (Собрание трудов В. Я. Проппа). Москва, 1998. 648 с.
65. Смагло Н. С. Регіональні особливості народної прози Поділля (на матеріалах фольклору Вінничини). Автореф. дис... канд. філол. наук: спец. 10.01.07 – фольклористика. Київ, 1999. 19 с.
66. Собецька О. Е. Українська народна казка про тварин та індійська «Панчтантра»: порівняльний структурно-семантичний аналіз сюжетів: автореф. дис... канд. філол. наук: спец. 10.01.07 – фольклористика. Київ, 2008. 20 с.
67. Солодухов В. Л. Метафоричність казки як засіб активного соціально-психологічного навчання: автореф. дис... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Івано-Франківськ, 2007. 19 с.
68. Сухобрус Г. С. Генеза і розвиток народних уявлень про долю у східних слов'ян : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.07 – фольклористика. Київ, 1945. 18 с.

69. Сухобрус Г., Юзвенко В. Українську народні казки, легенди, анекдоти. Київ, 1957. 544 с.
70. Таланчук О. М. Українознавство. Усна народна творчість. Київ, 1998. 247с.
71. Тиховська О. Українська народна чарівна казка: психоаналітичний аспект. Ужгород, 2011. 256 с.
72. Тихолоз Н. Казкотворчість Івана Франка (генеалогічні аспекти). Львів, 2005. 316 с.
73. Франко І. Я. Байка про байку. *Твори : У 50-ти томах*. Київ, 1979. Т. 20. 485 с.
74. Фядосик А. С. Проблемы белоруской народной сатиры. Минск, 1978.
75. Чернопиский М. Г. Франкова концепція народної казки у контексті казкознавства ХХ століття. «Царівна родом із високого, блискучого замку». *Записки НТШ. Праці філологічної секції*. Львів, 2005. Т. ССЛ. С. 376-405.
76. Чернопиский Мих. Українська фольклористика. Словник-довідник. Тернопіль, 2008. 448 с.
77. Шаблювський В. С. Поетико-стильові традиції східнослов'янської та східнороманської фантастичної казки (Спільне та специфічне. контактні зв'язки): автореф. дис... канд. філол. наук: спец. 10.01.07 – фольклористика. Київ, 1997. 23 с.
78. Grimms, Märchen : Kinder- und Hausmärchen. Berlin, 1812-1815.
79. Ortutay Gy. Magyar népköltészet : Népballedák, népmesék. Bp. : Akadémiai Kyiv, 1985. 374 p.
80. Polivka, dr. Slavische Beiträge zur vergleichenden Märchenkunde. Zeitschrift für oesterreichische Volkskunde, 1895.

References

1. Andreev N. P. (1934) K karaktery`sty`ke ukraý`nskogo skazochnoho matery`ala. *K pyaty`desyaty`lety`yu nauchno-obshhestvennoj deyatel`nosti` S. F. Ol`den-burga*. Leny`ngrad. S. 61-72. (in Russia)
2. Andreev N. P. (1929) Ukazatel` skazochnych syuzhetov po sy`steme Aarne. Leny`ngrad, 1929. 118 s. (in Russia)
3. Andriyevs`ky`j O. (1930) Bibliografiya literatury` z ukraýins`kogo fol`kloru. T. 1. Ky`yiv. S. 471, # 73. (in Ukraine)
4. Barag L. G., Berezovsky`j Y. P., Kabashny`kov K. P., Novy`kov N. V. (1979) Sravny`tel`nyj ukazatel` syuzhetov: Vostochnoslavjanskaya skazka. Leny`ngrad. 437 s. (in Russia)
5. Barag L. R. (1979) Syuzhety i matyvy belaruskich narodnych kazak. Minsk. 247 s. (in Belarus)
6. Berezovs`ky`j I. P. (1969) Dum zhy`vy`ch kazkovi peredzvony`. *Mudry`j opovidach*. Ky`yiv. 438 s. S. 3-8. (in Ukraine)
7. Berezovs`ky`j I. P. (1976) Kazky` pro tvary`n. Ky`yiv. 574 s. (in Ukraine)
8. Besaraba V. S. (1972) Dvanadcyat` brativ. Zakarpats`ki kazky` Andriya Kaly`na. Uzhgorod. 156 s. (in Ukraine)
9. Bilodid O.L., Kadomceva L.O. (1999) Mova, emociya, etnody`dakty`ka. *Mova i duchovnist` nacyi: tezy` dopovidej regional`noyi naukovy`praky`chnoyi konferencyi (L`viv, 14-15 ly`stopada, 1998)*. L`viv. S. 5-8. (in Ukraine)
10. Bricy`na O. Yu. (2006) Ukraýins`ka usna trady`cijna proza : py`tannya tekstologiyi ta vy`konavstva. Ky`yiv. 400 s. (in Ukraine)
11. Bricy`na O. Yu. (1989) Ukraýins`ka narodna social`no-pobutova kazka (specy`fika ta funkcionuvannya). Ky`yiv. 152 s. (in Ukraine)
12. Vasy`lko Z. S. (2003) Sy`mvolicizaciya znachennya slova v ukraýins`komu fol`klornomu movlenni (na materialy faunonazv u kazkach, pisnyach i paremyach): avtoref. dy`s... kand. filol. nauk: specz. 10.02.01 – ukraýins`ka mova. Ky`yiv. 20 s. (in Ukraine)
13. Vashhuk F.T. (1966) Pro chudozhni osoby`vosti ukraýins`koyi narodnoyi kazky`. *Narodna tvorchist` ta etnografiya*. #1. S.78-80. (in Ukraine)
14. Voznyak M. (1946-1948) Ukraýins`ki narodni kazky`. V 3-x kny`gach. Ky`yiv. (in Ukraine)
15. Volkov A. (2001) Leksy`kon zagal`nogo ta porivnyal`nogo literaturoznavstva. Chernivci. 636 s. (in Ukraine)
16. Volochaj V. G. (2010) Ukraýins`ka narodna kazka v konteksti davn`oukraýins`koyi mifologiyi: literaturno-movoznavchi studiyi tekstu. Vinny`cya. 374 s. (in Ukraine)
17. Gy`ryak M. (1964) Bagatstvo berezhene vikamy`. *Druzhno vpered*. ## 1-12. (in Ukraine)
18. Gnatyuk V. (1966) Vy`brani statti pro narodnu tvorchist`. Ky`yiv. 248 s. (in Ukraine)
19. Godz` N. B. (2004) Kul`turni stereoty`py` v ukraýins`kij narodnij kazci: avtoref. dy`s... kand. filol. nauk: specz. 09.00.04 – filosofs`ka antropologiya, filosofiya kul`tury`. Kharkiv. 19 s. (in Ukraine)
20. Gorlenko V. F. (1957) Russkoe geografy`cheskoe obshhestvo y` ukraý`nskaya etnografy`ya v seredy`ne XIX veka. *Etnografy`cheskoe Obozreny`e*. # 3. S. 128-142.
21. Gry`shhenko I. (2015) Mizhetnichna fol`klorna komunikaciya v narodnij prozi. Ky`yiv. 270 s. (in Ukraine)
22. Davy`dyuk V. F. (1997) Pervisna mifologiya ukraýins`kogo fol`kloru. Lucz`k. 296 s. (in Ukraine)
23. Deg L. (1997) U centri uvagy` my`tecz` : tvorennya ta vy`konannya trady`cijny`x kazok. Usna epika: etnichni trady`ciyi ta vy`konavstvo; materialy` mizhnarodnoyi naukovoyi konferencyi. Ky`yiv. Ch. 1. S. 85-105. (in Ukraine)
24. Demedyuk M. V. (2010) Nacional`na specy`fika ukraýins`koyi narodnoyi kazky`. Avtoref. dy`s... kand. filol. nauk: specz. 10.01.07 – fol`klory`sty`ka. L`viv. 20 s. (in Ukraine)
25. Dmy`trenko M. K. (2004) Ukraýins`ka fol`klory`sty`ka drugoyi polovy`ny` XIX stolittya: shkoly`, postati, problemy`. Ky`yiv. 384 s. (in Ukraine)
26. Dmy`trenko M. K. (2018) Ukraýins`ka fol`klory`sty`chna ency`klopediya. U 2-x tomach. T. 1. A – L. Ky`yiv. 740 s. (in Ukraine)
27. Dunayevs`ka L. F. (1987) Ukraýins`ka narodna kazka. Ky`yiv. 127 s. (in Ukraine)
28. Dunayevs`ka L. F. (1990) Napy`jmosya z zhy`vogo dzhherela. *Z zhy`vogo dzhherela. Ukraýins`ki narodni kazky` v zapy`sakh, perekazakh ta publikacijakh ukraýins`ky`kh py`s`menny`kiv*. Ky`yiv. 512 s. (in Ukraine)
29. Dunayevs`ka L. F. (1997) Ukraýins`ka narodna proza (legenda, kazka). Evolyuciya epichny`kh trady`cij. Ky`yiv. 447 s. (in Ukraine)
30. Yevtushenko I. V. (2004) Rol` arkhety`pnoyi sy`mvolyky` u vy`razhenni inty`mny`kh pochuttiv sub`yekta do bly`z`ky`kh jomu lyudej (na osnovi doslidzhennya mifiv, kazok ta psy`khomalyunkiv): avtoref. dy`s... kand. psy`khol. nauk: specz. 19.00.07 – pedagogichna ta vikova psy`khologiya. Ky`yiv. 20 s. (in Ukraine)

31. Zakharkin S. (1997) Ry`tm ukrayins`koyi narodnoyi kazky`. *Suchasnist`*. # 6. S. 116-122. (in Ukraine)
32. Zeleny`n D. (1914) Vely`korussky`e skazky` Permskoj guberny`y`. Petrograd. (in Russia)
33. Kabashny`kav K. P., Fyadosy`k A. S. y` dr. (1983) *Belaruskaya vusnapaetychnaya tvorchaszcz`*. Minsk. 364 s. (in Belarus)
34. Kabashny`kov K. P. y` dr. (1993) *Vostochnoslavjansky`j fol`klor. Slovar` nauchnoj y` narodnoj termynologiy`*. Minsk. 478 s. (in Belarus)
35. Karpenko S. D. (2008) *Mifologichni moty`vy` v ukrayins`ky`kh narodny`kh kazkakh pro tvary`n*. Bila Cerkva. 168 s. (in Ukraine)
36. Karpenko S. D. (2016) Rol` Volody`my`ra Gnatyuka u formuvanni ukrayins`kogo kazkoznavstva. *Naukovi zapy`sky` TNPU im. V.Gnatyuka. Seriya: Literatury`znavstvo*. Ternopil` : TNPU. Vy`p. 44. S.24-29. (in Ukraine)
37. Karpenko S. D. (2015) *Syuzhetny`j pokazhchy`k ukrayins`ky`kh narodny`kh kazok : za materialamy` fotokopiyi rukopy`su M. P. Andryeyeva*. Bila Cerkva. 184 s. (in Ukraine)
38. Ky`ry`lyuk O. S. (2005) *Universaliyi kul`tury` i semioty`ka dy`skursu. Kazka ta obryad*. Odesa. 372 s. (in Ukraine)
39. Kovaliv Yu. I. (2007) *Literaturoznavcha ency`klopediya: u dvox tomakh. T. 1*. Ky`yiv. 608 s. (in Ukraine)
40. Kostyuxy`n E. (1987) *Ty`py y` formy zhy`votnogo eposa*. Moskva. 269 s. (in Ukraine)
41. Kruk Y`. Y`. (1989) *Vostochnoslavjansky`e skazky` o zhy`votny`x*. My`nsk. 159 c. (in Belarus)
42. Kuxarenko O. O. (2009) *Kazky` Slobozhanshhy`ny` : vid pershy`kh fiksacij do publikacij XIX – pochatku XX st. (Istoriya ta kry`ty`ka tekstiv)*. Avtoref. dy`s... kand. filol. nauk: specz. 10.01.07 – fol`klory`sty`ka. Ky`yiv. 16 s. (in Ukraine)
43. Lavry`nenko S. T. (1995) *Movna karty`na svitu v ukrayins`kij fantasty`chnij kazci : Avtoref. dy`s... kand. filol. nauk. Dnipropetrovs`k*. 20 s. (in Ukraine)
44. Lanovy`k M. B., Lanovy`k Z. B. (2006) *Ukrayins`ka usna narodna tvorchist` : navchal`ny`j posibny`k*. Ky`yiv. 591 s. (in Ukraine)
45. Levchenko M. (1928) *Kazky` ta opovidannya z Podillya. V zapy`sax 1850-1860-kh rr. Vy`p. I-II. Zbirny`k Istory`chno-filologichnogo viddilu UAN, # 68*. Ky`yiv. 598 c. (in Ukraine)
46. Lesevy`ch V. (1904) *Opovidannya R. F. Chmy`khala. Etnografichny`j zbirny`k*. T. 14. 337 s. (in Ukraine)
47. Ly`syuk N. A. (2006) *Mifologichny`j khronotop : materialy` do kursiv «Mifologiya», «Mifologiya slov`yans`ka i svitova»*. Ky`yiv. 200 s. (in Ukraine)
48. Lintur P. V. (1962) *Anty`religijni ta anty`popivs`ki moty`vy` v kazkakh Andriya Kaly`na. Narodna tvorchist` ta etnografiya*. # 1. S. 94-97. (in Ukraine)
49. Lintur P. V. (1966) *Yak cholovik vid`mu pidkuvav, a kishku vchy`v pracuyuvat`*. Zakarpats`ki narodni kazky`. Gumor ta saty`ra. Uzhgorod. 170 s. (in Ukraine)
50. Lintur P. V., Chendej I. M. (1965) *Kazky` zeleny`kh gir. Zakarpats`ki kazky` My`xajla Galy`ci*. Uzhgorod. 285 c. (in Ukraine)
51. Maslo O. V. (2008) *Nacional`no-kul`turny`j komponent u leksy`ci ukrayins`ky`kh narodny`kh kazok : Avtoref. dy`s... kand. filol. nauk. Kharkiv*. 24 s. (in Ukraine)
52. My`shany`ch S. V. (1994) *Sy`stema zhanriv v ukrayins`komu fol`klori. Ukrayinoznavstvo : posibny`k*. Ky`yiv. S. 263-276. (in Ukraine)
53. Mushkety`k L. G. (2014) *Personazhi ukrayins`koyi narodnoyi kazky`*. Ky`yiv. 360 s. (in Ukraine)
54. Mushkety`k L. G. (2010) *Lyudy`na v narodnij kazci Ukrayins`ky`kh Karpat : na materialy` ukrayins`koyi ta uhors`koyi opovidal`noyi trady`ciyi*. Ky`yiv. 320 s. (in Ukraine)
55. Novy`kov N. V. (1966) *K probleme skazochnogo sborny`ka. Pry`ncy`py tekstology`cheskogo y`zucheny`ya fol`klora. Otdel`ny`j otty`sk*. Moskva; Leny`ngrad. S.72-101. (in Russia)
56. Olijny`k O. G. (2007) *Anty`nomiya kategorij «svij` / «chuzhy`j» u prostori ukrayins`koyi narodnoyi charivnoyi kazky` : avtoref. dy`s... kand. filol. nauk: specz. 10.01.07 – fol`klory`sty`ka*. L`viv. 19 s. (in Ukraine)
57. Ony`senko S. V. (2013) *Intertekstual`nist` u fol`klori : na materialy` paremij u kazkakh. Avtoref. dy`s... kand. filol. nauk: specz. 10.01.07 – fol`klory`sty`ka*. Ky`yiv. 20 s. (in Ukraine)
58. Pavlyuk S. (2007) *Mala ency`klopediya ukrayins`kogo narodoznavstva. L`viv*. 832 s. (in Ukraine)
59. Pastukh N. A. (2001) *Zoomorfni obrazy` v ukrayins`komu fol`klori. Obraz zozuli. Avtoref. dy`s... kand. filol. nauk: specz. 10.01.07 – fol`klory`sty`ka*. L`viv. 19 s. (in Ukraine)
60. Pomeranceva E. V. (1965) *Sud`by russkoj skazky`*. Moskva. 220 s. (in Russia)
61. Porpulis O. O. (2000) *Onomasty`chny`j prostir ukrayins`ky`kh narodny`kh kazok : (u zistavlenni z rosij`s`ky`my` kazkamy`)*. Avtoref. dy`s... kand. filol. nauk. Odesa. 20 s. (in Ukraine)
62. Prokopova O. (2004) *Ukrayins`ka narodna kazka yak efekty`vny`j zasib navchannya i vy`xovannya. Ukrayins`ka literatura v zagal`noosvitnij shkoli*. # 4. S. 25-27.
63. Propp V. Ya. (1998) *Poety`ka fol`klora. (Sobranny`e trudov V. Ya. Proppa)*. Moskva. 648 s. (in Russia)
64. Smaglo N. S. (1999) *Regional`ni osobly`vosti narodnoyi prozy` Podillya (na materialax fol`kloru Vinny`chy`ny`)*. Avtoref. dy`s... kand. filol. nauk: specz. 10.01.07 – fol`klory`sty`ka. Ky`yiv. 19 s. (in Ukraine)
65. Sobecz`ka O. E. (2008) *Ukrayins`ka narodna kazka pro tvary`n ta indijs`ka «Panchatantra»: porivnyal`ny`j strukturosemanty`chny`j analiz syuzhetiv: avtoref. dy`s... kand. filol. nauk: specz. 10.01.07 – fol`klory`sty`ka*. Ky`yiv. 20 s. (in Ukraine)
66. Solodukhov V. L. (2007) *Metafory`chnist` kazky` yak zasib akty`vnogo social`no-psy`khologichnogo navchannya: avtoref. dy`s... kand. psy`khol. nauk: specz. 19.00.07 – pedagogichna ta vikova psy`khologiya. Ivano-Frankivs`k*. 19 s. (in Ukraine)
67. Suxobrus G. S. (1945) *G`eneza i rozvy`tok narodny`kh uyavlen` pro dolyu u skhidny`kh slov`yan: avtoref. dy`s... kand. filol. nauk. Ky`yiv*. 18 s. (in Ukraine)
68. Suxobrus G., Yuzvenko V. (1957) *Ukrayins`ku narodni kazky`, legendy`, anekdoty`*. Ky`yiv. 544 c. (in Ukraine)
69. Talanchuk O. M. (1998) *Ukrayinoznavstvo. Usna narodna tvorchist`*. Ky`yiv. 247 s. (in Ukraine)

70. Ty`khovs`ka O. (2011) Ukrayins`ka narodna charivna kazka: psy`khoanalytichny`j aspekt. Uzhgorod. 256 s. (in Ukraine)
71. Ty`xoloz N. (2005) Kazkotvorchist` Ivana Franka (genealogichni aspekty`). L`viv. 316 s. (in Ukraine)
72. Franko I. Ya. (1979) Bajka pro bajku. *Tvory` : U 50-ty` tomakh*. Ky`yiv. T. 20. 485 s. (in Ukraine)
73. Fyadosy`k A. S. (1978) Prablemy belaruskaj narodnaj saty`ry. Minsk. (in Belarus)
74. Chornopy`sky`j M. G. (2005) Frankova koncepciya narodnoyi kazky` u konteksti kazkoznavstva XX stolittya. «Czarivna rodom iz vy`sokogo, bly`skuchogo zamku». *Zapy`sky` NTSh. Praci filologichnoyi sekciji*. L`viv. T. CCL. S. 376-405. (in Ukraine)
75. Chornopy`sky`j My`kh. (2008) Ukrayins`ka fol`klory`sty`ka. Slovny`k-dovidny`k. Ternopil`. 448 s. (in Ukraine)
76. Shabliovs`ky`j V. Ye. (1997) Poety`ko-sty`l`ovi trady`ciyi sxidnoslov`yans`koyi ta skhidnoromans`koyi fantasty`chnoyi kazky` (Spil`ne ta specy`fichne. kontaktni zv'yazky`): avtoref. dy`s... kand. filol. nauk: specz. 10.01.07 – fol`klory`sty`ka. Ky`yiv. 23 s. (in Ukraine)
77. Grimms (1812-1815), Märchen : Kinder- und Hausmärchen. Berlin. (in German)
78. Ortutay Gy. (1985) Magyar népköltészet : Népballadák, nemesek. Bp. : Akadémiai Kiadó. 374 p. (in Ukraine)
79. Polivka, dr. (1895) Slavische Beiträge zur vergleichenden Märchenkunde. Zeitschrift für oesterreichische Volkskunde. (in Chehiya)

Карпенко Светлана Дмитриевна, кандидат филологических наук, доцент, заведующий кафедрой славистической филологии, педагогики и методики преподавания, Белоцерковский национальный аграрный университет (пл. Соборная, 8/1, Беляя Церковь, Киевская обл., 09100, Украина); e-mail: svitlanka_nova@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0003-0700-2036>

Karpenko Svitlana, candidate of philological sciences, associate professor of the Bila Tserkva National Agrarian University (09100 pl. Soborna 8/1 Bila Tserkva, Ukraine); e-mail: svitlanka_nova@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0003-0700-2036>